

Рецензія

**доктора економічних наук, професора Овчаренка Євгена Івановича
на дисертацію Піменова Володимира Сергійовича на тему
«Інноваційне забезпечення економічного розвитку та
конкурентоспроможності промислових кластерів регіону», подану на
здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка**

Актуальність теми наукового дослідження. Сучасний етап розвитку економіки характеризується зміною традиційних моделей організації промислового виробництва та посиленням ролі коопераційних, мережових і технологічно інтегрованих форм взаємодії. Конкурентні позиції суб'єктів господарювання та регіонів дедалі більше визначаються не лише наявними ресурсами чи виробничими потужностями, а здатністю створювати, поширювати та впроваджувати інновації, формувати ефективні зв'язки між бізнесом, наукою, освітою, владою та інституціями підтримки розвитку.

У цьому контексті промислові кластери набувають особливого значення як середовище концентрації та взаємодії виробничого, технологічного, інтелектуального й інноваційного потенціалу. Для регіонів України розвиток таких утворень є важливим з огляду на необхідність модернізації промислового сектору, відновлення економічної активності, формування нових ланцюгів створення доданої вартості та підвищення здатності регіональних економічних систем адаптуватися до структурних і технологічних змін.

Разом із тим наявність кластерних утворень сама по собі не гарантує їх високої результативності. Визначального значення набуває формування відповідного інноваційного забезпечення, здатного перетворювати ресурсний потенціал учасників кластерної взаємодії на конкретні інноваційні результати та конкурентні переваги. Це потребує розвитку методичних підходів до оцінювання інноваційної спроможності й конкурентоспроможності промислових кластерів, урахування трансформаційних чинників їх розвитку та створення дієвих механізмів координації інтересів учасників кластерної екосистеми.

Окремої уваги потребує трансформація традиційних засад кластеризації під впливом цифрових технологій. Формування мережових інноваційних екосистем, використання цифрових платформ, технологічних мереж, механізмів трансферу технологій, відкритих і крос-інновацій актуалізують розвиток положень неокластеризації та пошук нових організаційно-економічних інструментів забезпечення розвитку промислових кластерів.

З огляду на зазначене, тема дисертаційної роботи Піменова Володимира Сергійовича «Інноваційне забезпечення економічного розвитку та конкурентоспроможності промислових кластерів регіону» є актуальною та відповідає сучасним потребам розвитку регіональної економіки. Спрямованість

дослідження на поєднання інноваційного потенціалу, кластерної взаємодії та конкурентоспроможності дозволяє розглядати його результати як наукове підґрунтя для підвищення результативності функціонування промислових кластерів та посилення їх ролі в економічному розвитку регіонів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Київ). При виконанні теми Е-03-25 «Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку регіону» автором обґрунтовано теоретичні засади формування конкурентоспроможності промислових кластерів на основі інноваційного розвитку. При виконанні теми ДН-01-26 «Формування політик сталого економічного розвитку для повоєнного відновлення територіальних громад в умовах цифрової трансформації економіки» (номер державної реєстрації № 0126U001307, 2026-2028 рр.) автором розроблено концептуальну модель взаємозв'язку інноваційного забезпечення, конкурентоспроможності промислових кластерів та економічного розвитку регіону.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. Результати аналізу дисертаційної роботи Піменова Володимира Сергійовича дають підстави стверджувати, що проведене дослідження має системний і комплексний характер, а одержані результати спрямовані на вирішення наукового завдання щодо розвитку теоретико-методологічних засад, удосконалення методичних підходів та формування практичного інструментарію інноваційного забезпечення економічного розвитку і конкурентоспроможності промислових кластерів регіону.

Одним із найбільш вагомих результатів дисертації є розроблена автором концептуальна модель взаємозв'язку інноваційного забезпечення, конкурентоспроможності промислових кластерів та економічного розвитку регіону. Її особливістю є послідовне поєднання ресурсного потенціалу, складових інноваційного забезпечення, інноваційних процесів, конкурентних переваг і конкурентоспроможності кластерів із результатами регіонального економічного розвитку. Такий підхід дозволяє простежити логіку трансформації інноваційних ресурсів у конкурентні та економічні результати й обґрунтувати напрями підвищення результативності функціонування промислових кластерів (стор. 65-67).

Науковий інтерес становить запропонована матриця комплексного оцінювання інноваційної спроможності розвитку промислових кластерів, яка поєднує показники Глобального інноваційного індексу, регіональну статистичну

інформацію та авторське оцінювання взаємозв'язку інституційної, кадрової, фінансової, виробничої й технологічної складових. Її використання створює можливість комплексно діагностувати інноваційні можливості кластерного розвитку, визначати найбільш проблемні компоненти та обґрунтовувати пріоритетні напрями їх посилення (стор. 91-94).

Окремим результатом дослідження є розвиток теоретико-методичних положень неокластеризації промислових кластерів. Автор пов'язує трансформацію традиційної моделі кластеризації з формуванням мережевої інноваційної екосистеми, в якій важливу роль відіграють цифрові платформи, технологічні мережі, відкриті та крос-інновації, трансфер технологій і використання штучного інтелекту. Запропоновані положення розширюють наукове бачення сучасних форм кластерної взаємодії та враховують зміни, зумовлені цифровізацією економічних процесів (стор. 105-121).

Важливе методичне значення має розроблена економіко-математична модель та методика комплексного оцінювання рівня конкурентоспроможності промислових кластерів. Поєднання показників динаміки виробництва і реалізації продукції з ключовими характеристиками інноваційного розвитку дозволяє визначати інтегральний рівень конкурентоспроможності кластерів, досліджувати тенденції його зміни та формувати аналітичне підґрунтя для прийняття відповідних управлінських рішень (стор. 122-147).

Вагомим результатом прикладного характеру є сформований автором організаційно-економічний механізм інноваційного забезпечення розвитку та конкурентоспроможності промислових кластерів регіону. Його побудова передбачає інтеграцію організаційного, ресурсного, інфраструктурного, інформаційно-аналітичного та нормативно-правового модулів із цифровими інструментами управління, механізмами неокластеризації та результатами оцінювання конкурентоспроможності. Така побудова забезпечує комплексність управлінського впливу на інноваційний розвиток кластерних утворень (стор. 150-165).

Логічним продовженням зазначеного результату є запропонований інструментарій реалізації організаційно-економічного механізму, орієнтований на узгодження економічних інтересів підприємств-резидентів, представників науки й освіти, органів влади та інституцій інноваційної підтримки. Його практична спрямованість полягає у створенні умов для активізації взаємодії учасників кластерної екосистеми, посилення синергетичних ефектів та підвищення результативності інноваційної діяльності (стор. 166-182).

Таким чином, найбільш істотні результати дисертації утворюють взаємопов'язану послідовність: від концептуального обґрунтування ролі інноваційного забезпечення та діагностики інноваційної спроможності

промислових кластерів – до кількісного оцінювання їх конкурентоспроможності та формування механізму практичного управління кластерним розвитком. Це свідчить про наукову цілісність одержаних результатів, їх теоретико-методичне значення та практичну спрямованість.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, опублікованих працях. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Піменова Володимира Сергійовича, є достатньо обґрунтованими, логічно аргументованими та такими, що спираються на належну теоретико-методологічну й інформаційну базу. Послідовність проведеного дослідження, відповідність застосованих методів поставленим завданням та взаємозв'язок отриманих результатів забезпечують достовірність основних положень дисертації.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять положення економічної теорії, теорії інноваційного розвитку, регіональної економіки, теорії конкурентоспроможності та кластерного розвитку, концепції неокластеризації, а також системний, інституціональний, процесний і комплексний підходи до дослідження економічних систем. Це дозволило автору розглянути інноваційне забезпечення промислових кластерів не як сукупність окремих заходів, а як цілісну систему взаємопов'язаних економічних, організаційних та інституційних процесів.

Для вирішення поставлених завдань у роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, серед яких діалектичний метод, системний, структурно-функціональний та комплексний аналіз, аналіз і синтез, індукція та дедукція, узагальнення й абстрагування, економіко-статистичні методи, економіко-математичне моделювання, багатокритеріальне оцінювання та інтегральний аналіз, графічний метод і метод експертних оцінок. Поєднання зазначених методів забезпечило можливість обґрунтувати теоретичні положення дослідження, здійснити оцінювання інноваційної спроможності та конкурентоспроможності промислових кластерів і сформулювати практичний інструментарій їх розвитку.

Достатній рівень обґрунтованості результатів підтверджується також їх апробацією. Основні положення, висновки та результати дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на шести міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем» (м. Кропивницький, 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції

«Пріоритети розвитку фінансів, менеджменту та маркетингу: традиції, моделі, перспективи» (м. Київ, 2024 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 2024р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи» (м.Одеса, 2024р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: проблеми і можливості досягнення в Україні та світі» (м. Київ, 2024р.) та Всеукраїнській науково-практичній конференції «ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: проблеми і можливості досягнення в Україні та світі» (м. Київ, 2025р.).

Основні наукові результати дисертації знайшли відображення у публікаціях здобувача. За темою дослідження опубліковано 12 наукових праць, у тому числі 6 статей у наукових фахових виданнях та 6 публікацій у матеріалах наукових конференцій. Зміст публікацій відображає основні напрями проведеного дослідження та підтверджує послідовність формування й апробації його результатів.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Піменова В.С. мають належний рівень теоретичного, методичного та емпіричного обґрунтування, а їх оприлюднення й апробація підтверджують завершеність проведеного дослідження та достовірність його основних результатів.

Значення для науки і практики отриманих результатів. Наукове значення результатів дисертаційної роботи Піменова Володимира Сергійовича полягає у розвитку теоретико-методологічних засад та науково-методичних підходів до інноваційного забезпечення економічного розвитку і конкурентоспроможності промислових кластерів регіону. Одержані результати поглиблюють наукові уявлення про закономірності формування та функціонування промислових кластерів, взаємозв'язок їх інноваційної спроможності й конкурентоспроможності з економічним розвитком регіону, а також розвивають положення неокластеризації як сучасної форми організації кластерної взаємодії.

Методичне значення мають запропоновані автором підходи до комплексного оцінювання інноваційної спроможності та конкурентоспроможності промислових кластерів, використання економіко-математичного моделювання, а також сформований організаційно-економічний механізм інноваційного забезпечення їх розвитку. Сукупність цих розробок формує науково-методичне підґрунтя для діагностики стану кластерних утворень, визначення пріоритетів їх інноваційного розвитку та обґрунтування

відповідних управлінських рішень.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання розроблених положень органами державної влади та місцевого самоврядування, кластерними об'єднаннями, промисловими підприємствами й інституціями інноваційної підтримки під час формування та реалізації регіональної кластерної й інноваційної політики, оцінювання інноваційного потенціалу, визначення напрямів технологічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності промислових кластерів.

Практична спрямованість дисертаційного дослідження підтверджується використанням його окремих результатів у діяльності ТОВ «Старвей Продакшн», ТОВ «Торговий Дім «Р-Трейд»» та Консорціуму «Будівельні технології». Запропоновані автором розробки можуть бути використані для удосконалення процесів інноваційного розвитку, оцінювання конкурентоспроможності, узгодження взаємодії учасників кластерної екосистеми та підвищення обґрунтованості управлінських рішень.

Окремі результати дисертаційної роботи впроваджено також в освітній процес Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля при викладанні навчальних дисциплін «Економічний аналіз та прогнозування», «Менеджмент економічної безпеки», «Корпоративне управління».

Таким чином, результати дисертаційного дослідження Піменова В.С. мають як наукове, так і прикладне значення, оскільки, з одного боку, розвивають теоретико-методичні засади дослідження інноваційного забезпечення промислових кластерів, а з іншого – формують практичний інструментарій для підвищення результативності їх функціонування, конкурентоспроможності та внеску в економічний розвиток регіонів.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Зміст роботи є логічними, послідовним і завершеним, наукові положення і висновки – обґрунтованими і достовірними. У вступі до роботи визначені мета, завдання, предмет, об'єкт, конкретизовано методологічний апарат дослідження, що узгоджені зі структурою та висновками роботи. Висновки є вмотивованими, ґрунтуються на результатах, викладених послідовно в трьох розділах дисертаційної роботи. Означене засвідчує той факт, що мета дослідження досягнута. Дисертація Піменова В.С. є завершеною науковою працею.

Відсутність (наявність) порушень принципів академічної доброчесності. За результатами аналізу дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача, оприлюднених за темою дослідження, можна зробити висновок про дотримання ним принципів академічної доброчесності під час

виконання наукової роботи. У процесі використання наукових ідей, методичних підходів і результатів досліджень інших авторів, а також при залученні статистичних і аналітичних матеріалів, здобувачем забезпечено належне цитування із відповідними посиланнями на джерела, що коректно відображені у списку використаних джерел. У наукових працях, виконаних у співавторстві, чітко окреслено особистий внесок здобувача. Матеріали дисертації ґрунтуються на власних наукових напрацюваннях автора, що свідчить про самостійний характер проведеного дослідження та відсутність ознак порушення академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, доцільно висловити окремі зауваження і побажання:

1. У дисертаційній роботі автором використовується значний обсяг сучасної економічної термінології, пов'язаної з цифровою економікою, кластеризацією, відкритими інноваціями та інноваційними екосистемами. Водночас окремі поняття, зокрема «неокластеризація», «кластерна екосистема», «мережева взаємодія» та «інноваційне забезпечення», подаються у різних розділах роботи з різним ступенем деталізації. На нашу думку, доцільно було б наприкінці першого розділу узагальнити використаний понятійно-категоріальний апарат у вигляді окремої таблиці або схеми, що дозволило б зробити термінологічну основу дослідження більш системною та зручною для сприйняття читачем (розділ 1).

2. У роботі запропоновано авторський підхід до формування організаційно-економічного механізму інноваційного забезпечення розвитку промислових кластерів. Разом із тим, недостатньо уваги приділено інформаційному забезпеченню процесу управління, зокрема питанням збору, обробки, аналізу та використання інформації для прийняття управлінських рішень у межах функціонування кластерів. Більш детальне визначення інформаційних потоків, джерел даних та механізмів інформаційної взаємодії між учасниками кластерів могло б зробити запропонований механізм більш завершеним і практично орієнтованим (пп. 3.1).

3. У третьому розділі дисертації сформовано рекомендації щодо інноваційного забезпечення економічного розвитку промислових кластерів регіону. Водночас роботу можна було б посилити шляхом більш детального прогнозування можливих результатів реалізації запропонованих заходів у середньо- та довгостроковій перспективі. Зокрема, доцільним було б представити декілька альтернативних сценаріїв розвитку промислових кластерів залежно від зміни зовнішніх економічних умов, державної підтримки,

інвестиційної активності та темпів цифрової трансформації економіки. Такий підхід дозволив би ширше продемонструвати адаптивність запропонованого механізму до різних сценаріїв розвитку економічного середовища (пп. 3.3, с. 183–196).

4. Дисертаційна робота має достатній рівень практичної спрямованості та містить обґрунтовані рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності промислових кластерів. Однак практичну цінність дослідження можна було б ще більше посилити шляхом розроблення окремих методичних рекомендацій щодо масштабування запропонованого організаційно-економічного механізму для різних типів промислових кластерів залежно від їх галузевої спеціалізації, рівня інноваційного розвитку та особливостей регіонального середовища. Це розширило б можливості використання результатів дослідження різними категоріями потенційних користувачів (пп. 3.3).

Незважаючи на наявність дискусійних положень, вони не знижують загального позитивного враження від роботи.

Повнота викладення матеріалу дисертації в наукових публікаціях. Основні результати дослідження опубліковані в 12 наукових працях, серед яких 6 статей – у наукових фахових виданнях, 6 публікацій – у матеріалах наукових конференцій. Аналіз наукових робіт здобувача свідчить, що представлені роботи повною мірою відображають основні положення та висновки дослідження.

Висновок про відповідність кваліфікаційної наукової праці чинним вимогам. Дисертаційна робота Піменова Володимира Сергійовича є актуальним, самостійним і завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено поставлене наукове завдання щодо інноваційного забезпечення економічного розвитку та конкурентоспроможності промислових кластерів регіону. Одержані результати мають належний рівень наукової новизни, теоретичне, методичне та практичне значення.

Результати проведеного дослідження засвідчують досягнення поставленої мети та послідовне вирішення визначених у роботі завдань. Сформульовані наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими, пройшли належну апробацію та відображені у наукових публікаціях здобувача. Зміст дисертаційної роботи відповідає її темі та предметній області спеціальності 051 «Економіка».

Наведене дає підстави зробити висновок, що дисертаційна робота Піменова Володимира Сергійовича на тему «Інноваційне забезпечення економічного розвитку та конкурентоспроможності промислових кластерів регіону» за

змістом, рівнем наукової новизни, обґрунтованістю отриманих результатів та їх практичним значенням відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор Піменов Володимир Сергійович заслуговує на присудження за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри публічного
управління, менеджменту та
маркетингу Східноукраїнського
національного університету ім. В. Даля
Міністерства освіти і науки України
(м. Київ)

Євген ОВЧАРЕНКО

Підпис професора кафедри публічного управління,
менеджменту та маркетингу

д.е.н., професора Овчаренка Є.І.

ЗАСВІДЧУЮ:

Начальник відділу кадрів

Ольга КУРТОВА